

MINYA KÁROLY
MAI MAGYAR NYELVÚJÍTÁS

SEGÉDKÖNYVEK
A NYELVÉSZET TANULMÁNYOZÁSÁHOZ XVI.

MINYA KÁROLY

MAI MAGYAR NYELVÚJÍTÁS

Szókészletünk módosulása a neologizmusok tükrében
a rendszerváltozástól az ezredfordulóig

TINTA KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST, 2003

SEGÉDKÖNYVEK A NYELVÉSZET TANULMÁNYOZÁSÁHOZ XVI.

Sorozatszerkesztő:
KISS GÁBOR

ISSN 1419-6603
ISBN 963 9372 54 4

© Minya Károly, 2003
© TINTA Könyvkiadó, 2003

A kiadásért felelős
a TINTA Könyvkiadó igazgatója
Felelős szerkesztő: Hidalmási Anna
Műszaki szerkesztő: Bagu László
A nyomás és kötés az EFO Nyomda munkája
Budapest, 2003

TARTALOMJEGYZÉK

I. A SZÓKÉSZLET VÁLTOZÁSÁNAK ELMÉLETI HÁTTERE	7
1. Társadalmi okok és mozgatórugók.....	7
2. Nyelvújítás vagy nyelvújulás	8
3. Nyelvtervezés, státustervezés, korpusztervezés	10
II. A NEOLOGIZMUSOK RENDSZERE	13
1. A neologizmusok hagyományos csoportosítása	13
2. A neologizmusok újabb rendszerezése.....	14
A neologizmusok keletkezésének célja.....	15
A neologizmusok keletkezésének módja	19
III. AZ ELMÚLT TÍZ ÉV JELLEMZŐ IDEGEN SZAVAI	29
1. Közgazdaság és kereskedelem	36
2. Politika és társadalom.....	40
3. Üzlet- és vállalkozáselnevezések	43
4. Technika, kultúra, sport, egészség, étkezés, szórakozás, egyéb	46
5. Digitális nyelvújítás (számítástechnikai, informatikai kifejezések)	53
IV. A SZÓALKOTÁSSAL KELETKEZETT NEOLOGIZMUSOK.....	59
1. Szókincsbővülés szóösszetétellel	59
2. A szóképzés mint neologizmusforrás.....	66
3. Az elvonással keletkezett összetett ige mint neologizmus	69
V. EGYÉB SZÓKINCSBŐVÜLÉSI MÓDOK	76
1. Jelentésbővülés, jelentésmódosulás napjaink nyelvében.....	76
2. Az elavult szavak felelevenítése.....	85
3. Szavak kikopása, elavulása	86
4. Az archaizmusok és a neologizmusok korrelatív viszonya	87
VI. ÖSSZEGZÉS, TANULSÁGOK, KITEKINTÉS.....	90
FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM	92
SZÓMUTATÓ.....	97

ELŐSZÓ

Valamilyen oknál fogva mindig vonzódtam az új szavakhoz. Szinte belső késztetést, kényszert éreztem arra, hogy feljegyezzem, összegyűjtsem őket. Valójában az, hogy mindez egy jelentős történelmi fordulópont után következett be, csupán a szerencsének tudható be. Némileg megfordítva a szólást: jó helyen jó időben voltam. 1990 után Magyarországon. A könyv (eredetileg PhD-disszertáció) születésének háttere ilyen röviden összefoglalható. A tartalma is: az eltelt tíz esztendő történelme – szavakban. Természetesen nyelvészeti megközelítésben és rendszerezésben.

Azonban mindez mégis csak kevés lett volna. Szükség volt a segítőkre. Tanszékvezetőmre, Mező Andrásra, aki az ötletmegformálásban és címadásban segített, a Nyíregyházi Főiskola Magyar Nyelvészeti Tanszékének oktatóira, volt tanárimra, jelenlegi kollégáimra, akik a szellemi háttérrel biztosították. Fábián Pál professzor úr adataival és biztatásával (ez is igen fontos!) járult hozzá munkámhoz. A legnagyobb köszönet témavezetőmet Szathmári István professzor urat illeti, aki a formálódó munkában irányított, s mindig megtalálta a szükséges javítanivalót. PhD-disszertációm opponensei, Grétsy László és Zimányi Árpád alapos bírálataikkal tették lehetővé, hogy a dolgozat könyv formájában még hitelesebb és igényesebb legyen. Köszönetet mondok családomnak, feleségemnek és három fiamnak, hogy elviselték hiányomat, ha kellett.

A könyv megjelenését anyagilag támogatta a Nyíregyházi Főiskola Tudományos Bizottsága, a Nyíregyházi Főiskola Bölcsészettudományi és Művészeti Főiskolai Karának Tudományos Bizottsága, valamint a Nyíregyházi Tudományos Alapítvány.

Minya Károly

Sóstóhegy, 2002. november